

Оксана В. Портна

СУТНІСТЬ ТА СИНЕРГЕТИЧНІ ЕФЕКТИ АРХІТЕКТОНІКИ СУКУПНОГО ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ

У статті розкрито поняття та сутність архітекtonіки сукупного фінансового потенціалу країни. Розглянуто складові даного потенціалу. Виявлено синергетичні ефекти архітекtonіки сукупного фінансового потенціалу України.

Ключові слова: архітекtonіка; фінансовий потенціал країни; синергетичний ефект.

Літ. 12.

Оксана В. Портная

СУЩНОСТЬ И СИНЕРГЕТИЧЕСКИЕ ЭФФЕКТЫ АРХИТЕКТониКИ СОВОКУПНОГО ФИНАНСОВОГО ПОТЕНЦИАЛА СТРАНЫ

В статье раскрыты понятие и сущность архітекtonіки совокупного фінансового потенціала страны. Рассмотрены составляющие данного потенціала. Выявлены синергетические эффекты архітекtonіки совокупного фінансового потенціала Украины.

Ключевые слова: архітекtonіка; финансовый потенціал страны; синергетический эффект.

Oksana V. Portna¹

THE ESSENCE AND THE SYNERGY EFFECTS OF THE ARCHITECTONICS OF CUMULATIVE FINANCIAL POTENTIAL OF THE COUNTRY

The article considers the concept and the essence of architectonics of the cumulative financial potential of the country. Components of this potential are studied. The synergy effects of architectonics of the cumulative financial potential of Ukraine are described.

Keywords: architectonics; financial potential of the country; synergy effect.

Постановка проблеми. У сучасних умовах, що характеризуються великими коливаннями факторів внутрішнього і зовнішнього середовищ національної економіки України, загрозами фінансовим інтересам складових сукупного фінансового потенціалу країни, високим рівнем фінансових ризиків, обмеженням доступності фінансових ресурсів тощо, однією з актуальних проблем є необхідність розгляду сукупного фінансового потенціалу країни, його внутрішньої побудови, складових та їх синергетичних ефектів. Характерними рисами сучасних фінансових ресурсів є складність, динамізм, вплив на їх формування та функціонування непередбачуваних соціально-економічних та політичних факторів. Сукупний фінансовий потенціал країни є для України порівняно новим явищем, але воно швидко набуває актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розв'язання питань фінансово-економічної та інституційної архітекtonіки економіки досліджували А. Гриценко [4; 7], Д. Міщенко [9], О. Портна [11] та багато інших.

Невирішені частини проблеми. Проте огляд наукового надбання свідчить про недостатню розробленість теоретико-методологічних та вирішення прак-

¹ Karazin Kharkiv National University, Ukraine.

тичних питань архітекtonіки сукупного фінансового потенціалу країни, його структуризації та синергетичних ефектів. На сьогодні в економічній науці не сформульовано трактування сутності поняття «архітекtonіка сукупного фінансового потенціалу країни».

Метою дослідження є визначення сутності архітекtonіки сукупного фінансового потенціалу країни; адаптація структуризування сукупного фінансового потенціалу України до потреб сьогодення; виявлення синергетичних ефектів сукупного фінансового потенціалу країни.

Основні результати дослідження. Трансформація економіки України вимагає підвищення ефективності функціонування її фінансово-господарського механізму. Це, своєю чергою, залежить від використання економічних законів і правильного розуміння сутності економічних категорій. Як зазначає А. Гриценко, в сучасних умовах на основі процесів глобалізації, посилення інтегрованості різних природних, технічних, біологічних та соціальних систем, які все більш набувають характеру цілісності, формується архітекtonіка як особлива наука, предметом якої є загальні закономірності побудови цілісних систем [7, 9]. Враховуючи домінуюче значення фінансових ресурсів у системі ресурсного забезпечення національної економіки, фінансова складова відтворювального процесу є фундаментальною основою його підвищення. Тому актуальним, на нашу думку, буде розглянути архітекtonіку сукупного фінансового потенціалу країни [11].

Спираючись на дослідження вітчизняних вчених [4; 7; 11], дамо визначення архітекtonіки сукупного фінансового потенціалу країни. Під архітекtonікою сукупного фінансового потенціалу країни можна розглядати стійкий взаємозв'язок складових сукупного фінансового потенціалу країни, який відповідає його внутрішній сутності, надає йому цілісності та гармонійності й забезпечує ефективне формування, накопичення та використання фінансових ресурсів. За даного підходу термін «архітекtonіка сукупного фінансового потенціалу країни» описує принципи побудови сукупного фінансового потенціалу країни, дає змогу визначати його загальну динаміку, вектори розвитку та напрями змін для досягнення результатів.

Як нами вже зазначалося у [11], взаємодія між складовими сукупного фінансового потенціалу країни в контексті раціоналізації національної економічної системи є пріоритетним принципом будь-якої країни світу та реалізації внутрішньодержавних відносин, а відкритість останніх щодо взаємодії/взаємозалежності формує основу фінансово-економічних зв'язків у різних сферах розвитку національної економіки. В основі сукупного фінансового потенціалу країни лежить певна структура, від гармонії побудови якої залежить стабільність функціонування національної економіки в цілому.

Застосовуючи системний підхід та розглядаючи архітекtonіку сукупного фінансового потенціалу країни як систему, необхідно вказати, що, як і будь-яка система, сукупний фінансовий потенціал країни має свою внутрішню будову і складається з певної кількості складових (системних елементів). Слід підкреслити, що в науці існує певні розбіжності у поглядах на вміст цих складових, тобто різні вчені по-різному підходять до класифікації складових фінансового потенціалу регіонів та країни. Наявність різних наукових думок

щодо складових фінансового потенціалу регіонів та країни пояснюється ступенем деталізації (структурування) системи, а також актуалізацією окремих його складових за конкретних умов функціонування.

Фінансовий потенціал регіонів та країни розглядається досить часто як сукупність всіх видів фінансових ресурсів на певній території. Аналізуючи економічний зміст фінансового потенціалу регіону, В. Боронос та І. Карпенко відносять до його складу [3]:

- кошти фінансово-кредитної системи;
- бюджетний потенціал регіону;
- фінансовий потенціал підприємств та організацій;
- зовнішні інвестиції.

Досліджуючи фінансовий потенціал регіонів в умовах вільного руху капіталів, О. Єрмошкіна [6, 121] зазначає, що існують три основні компоненти фінансового потенціалу регіону: фінансовий потенціал, створений підприємствами регіону, що відображається у фінансових потоках підприємств, установ та організацій; фінансовий потенціал, який створюється домогосподарствами і відображається у русі доходів домогосподарств та напрямках їх витрат усередині регіону й за його межами; та фінансовий потенціал, що формується на рівні місцевого і державного бюджетів й відображається у доходах місцевого бюджету, міжбюджетних трансфертах з державного бюджету і напрямках його розподілу

Розглядаючи теоретичні аспекти фінансового потенціалу регіону, Л. Міронова та О. Моїсеєнко виділяють такі його складові [8, 145]:

- фінансовий потенціал реального сектору економіки;
- бюджетний потенціал регіону;
- інвестиційний потенціал регіону;
- ощадний потенціал регіону.

На думку С. Шумської, суттєві розбіжності виникають при визначенні складових фінансового потенціалу країни. Інститутом економіки та прогнозування НАН України за основу структурування фінансового потенціалу України взято суб'єкти фінансових відносин – державу, юридичних та фізичних осіб [12]:

- фінансові ресурси, що перебувають у розпорядженні органів державного управління;
- фінансові ресурси, що перебувають у розпорядженні органів місцевого самоврядування;
- фінансові ресурси господарських підприємств, установ та організацій різних форм власності й видів діяльності;
- фінансові ресурси населення;
- інші фінансові ресурси та їх розпорядники (ресурси світової фінансової системи, які надходять в українську економіку різними каналами та акумулюються у різних суб'єктів – держави, підприємств, населення);
- ресурси страхового ринку (куди віднесено сплачені статутні фонди страхових компаній та довірчих товариств сектору НБФУ, страхові резерви);
- ресурси фінансового ринку (куди віднесено обсяги статутного капіталу комерційних банків БС);

- вартість природних ресурсів України (землі, економічно доступних запасів корисних копалин та інших ресурсів);
- зовнішні надходження від трудових мігрантів;
- емісійний дохід, який може бути отриманий у процесі нарощування пропозиції грошей за умови зміни монетарної політики НБУ;
- обсяги відтоку капіталів та ресурсів, що обслуговують тіньовий оборот;
- іноземну готівку поза банками.

Попри існування різних підходів до складових фінансового потенціалу регіонів та країни, можна вважати, що науковці по-своєму праві, бо кожен з них виділяє найбільш актуальні та важливі, на їх думку, складові цієї системи. Підсумовуючи, можна узагальнити, що традиційно до складових фінансового потенціалу регіону та країни відносять: фінансові ресурси населення, фінансові ресурси суб'єктів господарювання та фінансові ресурси держави. При такому структуруванні врахувати абсолютно всі існуючі та потенційні складові сукупного фінансового потенціалу як системи, тим більше за умови постійної зміни самої системи в динаміці, взагалі виявляється дуже складно.

На нашу думку, до структурування сукупного фінансового потенціалу країни можна застосувати, поряд з традиційним, інший, більш адаптований до сучасних викликів підхід. Глобалізація економічних процесів зумовила потребу в зіставленні фінансової інформації та гармонізації досліджень руху фінансових ресурсів на міжнародному рівні, посилюючи взаємну інтеграцію країн. Ці питання актуалізуються і тим, що глобалізація світогосподарських процесів і зростання відкритості української економіки суттєво підвищили вразливість сукупного фінансового потенціалу країни та його складових від інституційних негараздів. Тож, гармонізація досліджень фінансових ресурсів та грошових потоків передбачає вироблення єдиних підходів, що забезпечать отримання достовірної фінансової інформації. Слід зазначити, що вітчизняні фінансові ресурси та потоки поступово інтегруються в міжнародному та європейському контекстах. Для забезпечення максимальної прозорості та достовірності інформації про сукупний фінансовий потенціал країни та його складові необхідно, на нашу думку, впровадити адекватний сьогоденню підхід до структуризації сукупного фінансового потенціалу країни. Ми пропонуємо у доповнення до традиційного підходу до складових сукупного фінансового потенціалу України застосовувати структуризацію фінансових ресурсів інституційних секторів економіки та за видами економічної діяльності.

Актуальність запровадження фінансових ресурсів інституційних секторів економіки та видів економічної діяльності в структуризацію сукупного фінансового потенціалу країни викликано зростаючою роллю інформаційних і комунікаційних технологій у процесах виробництва, глобалізацією національних економічних систем, а також необхідністю узгодження з міжнародними стандартами у сфері макроекономічної статистики, зокрема, зі статистикою державних фінансів, грошово-кредитною статистикою, статистикою платіжного балансу тощо [2].

Для сукупного фінансового потенціалу країни структуризація за інституційними секторами економіки та за видами економічної діяльності багато в чому зумовлена необхідністю комплексного вивчення процесів диференціа-

ції, еволюції та економічного зростання даного комплексу. Виявлення регулярностей у взаємодіях інституційних секторів економіки як складових сукупного фінансового потенціалу країни за даного господарського порядку дозволить давати релевантні пояснення руху фінансових ресурсів, фінансовій поведінці складових, а також прогнозувати тенденції еволюції фінансових ресурсів сукупного фінансового потенціалу країни як системи. Також, на наш погляд, такий структурний підхід має сенс з огляду на всевимірність та інформативність запропонованих нами складових за допомогою виявлення їх впливу саме на сукупний фінансовий потенціал країни.

Спираючись на накази Державної служби статистики України, можна визначити, що метою структурування сукупного фінансового потенціалу країни за інституційними секторами економіки та за видами економічної діяльності є актуалізація міжнародних стандартів і розширення потреб користувачів в умовах динамічного розвитку економічного середовища. Інституційні сектори економіки України здійснюють виробництво, розподіл, перерозподіл, споживання і нагромадження відповідно до призначення. Тобто, структуризація сукупного фінансового потенціалу країни за інституційними секторами економіки та видам економічної діяльності забезпечить [1; 2]:

- облік фінансових ресурсів складових сукупного фінансового потенціалу країни за інституційними секторами економіки та видами економічної діяльності;
- проведення державних статистичних спостережень фінансово-економічної діяльності складових сукупного фінансового потенціалу країни за інституційними секторами економіки та видами економічної діяльності;
- можливість зіставлення національної статистичної, фінансової інформації про сукупний фінансовий потенціал з міжнародною;
- групування суб'єктів сукупного фінансового потенціалу країни та національної економіки за інституційними секторами та видами економічної діяльності з метою здійснення на макрорівні оцінки результатів їхньої діяльності та фінансового стану.

Таким чином, зберігаючи основні теоретичні положення вже існуючого структурування сукупного фінансового потенціалу країни, запропоновані нами інституційні сектори економіки та види економічної діяльності, відповідно до сучасного рівня розвитку економічного середовища, прогресу методологічних досліджень і потреб користувачів, вміщують опис фінансово-економічних явищ сукупного фінансового потенціалу країни.

У світлі архітекtonіки сукупного фінансового потенціалу країни та взаємодії його складових, розглянемо синергетичні ефекти архітекtonіки сукупного фінансового потенціалу країни. Аргументуючи їх наявність, наведемо висновки попередніх досліджень синергетичних ефектів у фінансово-економічній діяльності. Як зазначає Д. Міщенко, підключення України до використання інституційних установок відтворює синергетичний координаційний ефект [9, 68]. На думку відомих вітчизняних учених, поєднання потенціалів бюджетної, грошово-кредитної, інноваційно-інвестиційної та інших складових соціально-економічної політики дасть синергічний ефект [10, 13]. С. Шумська вважає, що врахування взаємозв'язків між окремими складовими

фінансового потенціалу країни і синергетичних ефектів їх взаємодії у цілому показує невикористаний потенціал країни, а отже, й можливі джерела зростання [12, 62]. На думку О. Євтуха, «коефіцієнт синергії всієї системи складатиметься з похідних коефіцієнтів синергії всіх її суб'єктів. Створення могутнього синергетичного ефекту має стратегічне значення як для економіки окремої людини, сім'ї, підприємства, так і для всього суспільства» [5, 112].

З огляду на все вищезазначене та попередні дослідження [11], апелюючи до думки А. Гриценка [4; 7, 23], слід відмітити, що специфіка архітекtonіки сукупного фінансового потенціалу країни створює такі його синергетичні ефекти, як:

- цілісної системи;
- втілення в собі найбільш фундаментальних зв'язків складових сукупного фінансового потенціалу країни;
- структури, що адекватно відбиває сутність сукупного фінансового потенціалу країни, а тому побудована за законами гармонійності.

Висновки. Визначення архітекtonіки сукупного фінансового потенціалу країни, його складових та синергетичних ефектів, безумовно, є актуальним, оскільки усвідомлення основних детермінант сукупного фінансового потенціалу країни допомагає формувати й реалізовувати його суб'єктам наявний і прихований фінансовий потенціал, що сприятиме підвищенню ефективності діяльності на макрорівні.

1. Про затвердження Класифікації інституційних секторів економіки України (KICE): Наказ Державної служби статистики України від 03.12.2014 № 378 // www.ukrstat.gov.ua.

2. Про затвердження Методологічних положень оновленої версії системи національних рахунків 2008 року: Наказ Державної служби статистики України від 17.12.2013 № 398 // www.ukrstat.gov.ua.

3. *Боронос В., Карпенко І.* Аналіз економічного змісту фінансового потенціалу регіону // Схід.– 2011.– №1.– С. 32–36.

4. *Гриченко А.А.* Финансово-экономическая архитекtonика – методологическое основание поиска путей преодоления современного кризиса // Инициативы XXI века.– 2009.– №9 // www.ini21.ru.

5. *Євтух О.Т.* Обсяг зобов'язань і синергетика багатств // Фінанси України.– 2006.– №4.– С. 99–113.

6. *Єрмошкіна О.В.* Фінансовий потенціал регіонів в умовах вільного руху капіталу // Вісник ДДФА.– Серія: Економічні науки.– 2012.– №2.– С. 120–126.

7. Институциональная архитекtonика и динамика экономических преобразований / Под ред. д-ра экон. наук А.А. Гриченко. – Х.: Форт, 2008. – 928 с.

8. *Міронова Л.О., Моїсеєнко О.В.* Фінансовий потенціал регіону: теоретичний аспект // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії.– 2013.– №2.– С. 141–149.

9. *Мищенко Д.А.* Пріоритетні напрями розвитку інституційного забезпечення аграрного сектору економіки // Вісник ДДФА.– Серія: Економічні науки.– 2012.– №2.– С. 66–70.

10. Новый курс: реформи в Україні 2010–2015: Національна доповідь / За заг. ред. В.М. Гейця та ін. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.

11. *Портна О.В.* Архитекtonика сукупного фінансового потенціалу України // Экономическая теория в условиях глобализации экономики: Тезисы докладов и выступлений VII Международной научно-практической конференции студентов и молодых ученых (18–19 марта 2015 года) / Общ. ред. д-ра экон. наук, проф. Л.И. Дмитриченко. – Донецк: ДонНУ, 2015. – С. 140–142.

12. *Шумська С.С.* Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки // Фінанси України.– 2007.– №5.– С. 55–64.

Стаття надійшла до редакції 30.03.2015.